

MKR-SAK 11/01: KOMMENTAR TIL STORTINGSMELDINGEN OM NASJONALE MINORITETER**Saksbehandler: Hans Morten Haugen**

Sakspapirer: Brev av 21. september 2000
Artikkel av professor Bjørn Hvinden
Utkast til brev av 18. januar 2001

Denne saken behandles av alle de tre sentralkirkelige rådene i februar, med Kirkerådet som en siste instans.

Stortingsmeldingen om nasjonale minoriteter ble imøtesett med forventning fra de nasjonale minoritetene selv. Ut over disse er det ikke mange som har arbeidet overfor myndighetene for å påvirke innholdet i denne første norske Stortingsmeldingen om nasjonale minoriteter.

Kirkemøtet ba i 1998 om at det skulle arbeides videre overfor Storting og regjering for å sikre oppreisning for taterne. Det er gjort flere henvendelser overfor Bondevik-regjeringen, og overfor den nye regjeringen ble ønsket om oppreisning som følge av den uretten som taterne var utsatt for, kommunisert i det vedlagte brevet av 21. september 2000. Den norske kirke har i Samarbeidsavtalen med Romanifolkets Landsforening nedfelt at individuell og kollektiv oppreisning er et prioritert samarbeidsområde.

Vi er blitt oppfordret om å bidra i behandlingen av denne Stortingsmeldingen av både representanter for romanifolket selv og fra det fagmiljøet som over lengre tid har hatt kontakt med representanter for romanifolket/taterne. For at dette arbeidet skal skje med et mest mulig tydelig mandat fra rådene, ønsker vi å legge fram det forslaget til høringssvar som er tenkt sendt til Kommunal- og regionaldepartementet og Stortingets Kommunalkomité.

Det er viktig å vurdere hvordan et slikt brev kan oppfattes av de personene som har sin bakgrunn i Norsk misjon blant hjemløse. Noen av disse har opplevd at framstillingen knyttet til behandlingen av denne saken under Kirkemøtet har satt disse personene i et uforholdsmessig negativt lys. Det er i tiden etter Kirkemøtet 2000 ikke kommet noen reaksjoner fra disse personene. Det er videre viktig å merke seg at hensikten med det framlagte brevet er å plassere ansvaret der det hører hjemme: Hos de politiske myndighetene.

Under et møte i Kommunalkomiteen den 17. januar foreslo Romanifolkets Landsforening at også Den norske kirke bør inviteres av Komiteen til å presentere sine synspunkter på den framlagte Stortingsmeldingen. Det kan også bli aktuelt å presentere anliggendet overfor noen statsråder.

Forslag til vedtak:

Mellomkirkelig råd tar Kommentar til Stortingsmelding 15 (2000-01) til etterretning og ber om at det arbeides overfor Storting og regjering med å gjøre innholdet i brevet kjent.

MINORITETSAVDELINGEN
KOMMUNAL- OG REGIONALDEPARTEMENTET
POSTBOKS 8112 – DEP
0032 OSLO

Dato
21.09.00

Vår ref.
98/568-78 HMH

Deres ref.

Deres dato

Innspill til Stortingsmelding om nasjonale minoriteter

Kirkerådet og Mellomkirkelig råd er glade for arbeidet med en Stortingsmelding om nasjonale minoriteter, som er lovet innen utgangen av året. Under møtet i Departementet 31.mai ble vi oppfordret til å komme med innspill til arbeidet både med Stortingsmeldingen og med en norsk rapportering til Europarådet på gjennomføringen av Rammekonvensjonen om nasjonale minoriteter, som Stortinget ratifiserte i 1999.

Vi vil komme med kommentarer til Europaråds-rapporten på møtet i Komiteen for internasjonale spørsmål (KISP) i oktober, men vil allerede nå presentere forslag til handlingsplanen. De momentene som her er nevnt er diskutert på møtet i KISPs Arbeidsutvalg på deres møte den 23.august. Versjoner av brevet er også gjort kjent for ressursgruppen for dialog mellom Romanifolkets Landsforening og Den norske kirke. Det understrekes at vi i brevet bare omtaler taterne, eller den delen av romanifolket som ikke er sigøynere.

Den norske kirke, Norsk Misjon Blant Hjemløse og Staten ved Sosialdepartementet

Saksprosessen fram til Kirkemøtet i 1998 forsøkte å peke på at ansvaret for Den norske kirke ikke bare var knyttet til hva kirkelige ansatte gjorde mot taterne, men like mye hva som ikke ble gjort for å påpeke og avverge de verste former for overgrep. Disse overgrepene omfatter både hva taterne kunne møte av fordommer i bygdene og vanskjøtsel og fysisk, psykisk og seksuell mishandling ved institusjoner drevet av Norsk Misjon Blant Hjemløse. Dette siste er erkjent av tidligere ansatte ved Norsk Misjon Blant Hjemløse i samtaler vi har ført med dem.

Den norske kirke har aldri opplevd å ha noen form for eierskap til Norsk Misjon Blant Hjemløse. Dette kan også forklare at det var så taust fra kirkelig offisielt hold. Det var ikke noe ønske om å gå inn på det som var domenet til Norsk Misjon Blant Hjemløse. En slik vurdering betyr ikke at ikke kristne utgjorde grunnfjellet i lokallagsvirksomheten til Norsk Misjon Blant Hjemløse. Det er også helt korrekt at ordinerte prester gikk inn i lederfunksjoner til Norsk Misjon Blant Hjemløse. Tausheten fra offisielt kirkelig hold må også forstås som en form for aksept av virksomheten både til statens tiltak og til virksomheten drevet av Norsk Misjon Blant Hjemløse.

Alle sogneprestene skulle i kraft av sitt embete også sitte i vergerådene fram til disse ble erstattet av barnevernsnemnder i 1953. Selv om Kirkerådet og Mellomkirkelig råd ikke har systematisk forskning å basere seg på, synes det for oss som om prestene utøvde disse

funksjonene med svært ulik intensitet og iver. Noen prester deltok selv i arbeid for å fjerne barna fra foreldrene, og innhentet formelle fullmakter fra vergerådet først i ettertid. I mange av disse tilfellene må det ha vært tale om omsorgssvikt, mens det i andre tilfeller var mer en preventiv motivasjon eller generelt manglende tillit til taterne som lå til grunn. Andre prester prioriterte i liten grad å sitte i møter i vergerådet. Slik Kirkerådet og Mellomkirkelig råd ser det, er det denne tilknytningen til Norsk Misjon Blant Hjemløse, gjennom vergerådernes virksomhet, som representerer det mest direkte samarbeidet mellom Den norske kirkes formelle strukturer og virksomhetsområdet til Norsk Misjon Blant Hjemløse.

Vi ønsker også å gå noe inn på hvorvidt Den norske kirke var en selvstendig juridisk person fram til de omfattende reformene på 70- og 80-tallet. I dette spørsmålet må det skilles mellom Den norske kirke på sentralt nivå og på lokalt nivå. Det var først med kirkeloven av 1996 at sognet ble fastsatt som juridisk person, med menighetsråd og kirkelig fellestråd som de organer som kan opptre på vegne av denne juridiske personen. Den norske kirke er derimot ikke eget rettssubjekt eller juridisk person. Det er derfor ikke grunnlag for å betegne Den norske kirke som fra staten skilt rettssubjekt, selv om etableringen av kirkelige organer som Kirkeråd og Mellomkirkelig råd, begge to i 1970, og Kirkemøtet i 1984 medfører at Den norske kirke i sterkere grad framstår som og behandles som et trossamfunn. Dette medfører også at disse organer - etter delegasjon fra Kongen eller Stortinget - er gitt myndighet til å treffe vedtak.

Individuell erstatning

Den norske kirke har gjennom lengre tid vært involvert i arbeidet med Jødebosaken. Her valgte regjeringen en modig tilnærming til et komplisert saksfelt, som i ettertid har vist seg å være den eneste riktige strategien. Sammenligninger med andre land viser at erstatningsoppgjøret i Norge ivaretar mange viktige hensyn, noe som ikke ville vært tilfelle dersom flertallsinnstillingen fra Jødeboutvalget var blitt fulgt. Det er på denne bakgrunn vi også i denne saken tar til orde for et skikkelig oppgjør med en mørk del av norsk historie, der målsettingen var å endre kultur og identitet til et helt folk gjennom tvangsasimilering.

Dagens billighetserstatningsordning fungerer ikke tilfredsstillende for taterne eller romanifolket. Stort sett er det tapt skolegang som har skapt grunnlag for å få utbetalt erstatning, mens andre former for offentlig myndighetsmisbruk ikke faller innenfor de retningslinjer som kvalifiserer for erstatning. Kirkerådet og Mellomkirkelig råd konkluderer på denne bakgrunn med at store deler av de overgrepene som ble gjort mot taterne ikke har fullverdige erstatningsordninger.

Vi ser at det er tre former for overgrep som helt klart skaper grunnlag for erstatning:

- 1) Tap av eiendom eller erverv (forbud mot hest og forbud mot omførselshandel er eksempler).
- 2) Opphold på Svanviken med omfattende arbeidsplikt (sammenligningen med tvangsarbeidsleire under Den andre verdenskrig er ikke å trekke for langt).
- 3) Ufrivillig omsorgsovertakelse – ofte med systematisk manipulering for å holde barn og søskens identitet ukjent for de nærmeste slektninger, samt et institusjonsliv med seksuelle og andre overgrep, og der verger støttet overflytting til psykiatriske institusjoner.

En slik liste kunne forlenges med andre former for overgrep, men det var disse tre tiltakene som hadde hjemmel i lovverket, og som offentlige myndigheter var ansvarlige for å håndheve. En individuell erstatning på grunnlag av overgrep eller tap av mulighet til å sikre seg utkomme, er derfor sentralt. Her bør krav til dokumentasjon være mindre omfattende enn hva Billighetserstatningsutvalget krever for sin saksbehandling. Dette skyldes

hovedsakelig at arkiver ble til dels dårlig ført, og at mange av arkivene ikke lenger er tilgjengelige.

I utgangspunktet bør størrelsen på individuelle erstatningsbeløp være gjenstand for diskusjon med taternes egne organisasjoner. For mennesker som har opplevd langvarig og omfattende mishandling kan et beløp på 200.000,- (grunnbeløpet i jødebosaken) oppleves som skuffende lite. Det er derfor sentralt å peke på at erstatningen på ingen måte kan kompensere for de mange sår som er skapt, men at dette er en av mange måter å framholde at dagens myndigheter erkjenner de overgrepene som har skjedd.

Kollektiv erstatning

Kirkerådet og Mellomkirkelig råd vil peke på at den holdningen som både myndighetene, institusjonene og samfunnet generelt var preget av, hadde som mål å gi taterne en følelse av mindreverdighet. Ved at taterne opplevde skam over eget opphav kunne tvangsasimileringen lettere gjennomføres.

For å legge til rette for en eller annen form gjenreisning av taterkultur i Norge, foreslår Kirkerådet og Mellomkirkelig råd derfor at den individuelle erstatning suppleres med en form for kollektiv erstatning for å kompensere de mange forsøk på å utrydde taterfolkets kultur og identitet. Disse midlene skal øremerkes kultur- og språkbevarende uttrykk, og må forvaltes i samarbeid med taternes egne organisasjoner.

Kirkerådet og Mellomkirkelig råd har ført samtaler om etablering av en Stiftelse for å etablere et ressurscenter for taterne. Målet er også å sikre deltakelse fra de ulike gruppene blant taterne i denne stiftelsen. Det erkjennes at dette er avgjørende for å sikre tilstrekkelig støtte og dermed større gjennomslagskraft. Kirkerådet og Mellomkirkelig råd støtter denne målsettingen, og ber om at det forslaget som er fremmet, blir vurdert seriøst i Stortingsmeldingen.

Kulturuttrykk og språkformidling

Mange kjenner fortsatt ikke bakgrunnen til taterne eller romanifolket. Det er derfor viktig at skolens historiepensum søker å gi en mer dekkende beskrivelse av taternes historie i Norge enn hva som har vært tilfelle til nå. Samtidig er det avgjørende at myndighetene legger til rette for at språk- og kulturformidling blir gjort tilgjengelig i langt større grad for taterne selv og for befolkningen som helhet.

Tatermuseet tilknyttet Glomdalsmuseet representerer et viktig arbeid, men også utstillinger ved de regionale museer og Folkemuseet bør vise taternes historie i Norge i langt større grad enn hva vi har sett nå. Dette medfører ikke at formidlingen bare skal fokusere på fortiden, eller at taternes kultur er noe som best passer på museum.

Arbeid innenfor Senter for folkemordstudier

Kirkerådet og Mellomkirkelig råd ønsker å vise til arbeidet med å etablere et forskningsmiljø tilknyttet Senter for folkemordstudier som er gjort mulig gjennom den kollektive delen av jødebooppkjøret. Foreløpig er det uklart hvordan dette senteret skal organiseres, men det er sentralt at dette senteret får et mandat til å arbeide også med andre former for folkemord enn Holocaust, selv om dette er meget sentralt for Senteret.

Dette Senteret kan også få en viktig rolle i forhold til det arbeidet som foregår i Øst- og Sentral-Europa for å gi romanifolket trygghet og verdighet. Under den norske

formannsskapsperioden i OSSE ble det gjort enkelte viktige skritt for å styrke romanifolkets rettighetsvern i Europa. Norge kan støtte moralsk, økonomisk og personellmessig det videre arbeidet.

Hverdagsdiskriminering

I samtalene med representanter for romanifolket får vi fortalt hvordan diskrimineringen fortsetter, både fra politi, fra campingplasseiere, i teateroppsetninger og ved domstolene. Det nye Senter mot Etnisk Diskriminering har et svært viktig mandat, men mange av taterne opplever at dette senteret ikke bidrar til å ivareta deres interesser i tilstrekkelig grad. Selv om det har vært holdt gjensidige besøk, er det helt avgjørende med personer som i enda større grad forstår taternes situasjon. Kirkerådet og Mellomkirkelig råd har ingen konkrete råd for hvordan dette kan bedres, utover at rekruttering av en person med taterbakgrunn ville ha med ført et større eieforhold til dette Senteret. For øvrig er det viktig med informasjon til ulike instanser.

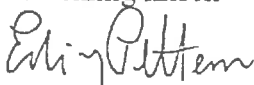
Avslutning

Det er avgjørende at ordet tater ikke som tidligere blir synonymt med et skjellsord, men er navnet på en gruppe som hadde en livsstil som avvek fra den norske rotfaste livsstilen, og som derfor av mange ble oppfattet som en trussel.

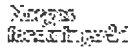
Det er også interessant å peke på at taterne – sammen med tyske kjøpmenn fra Hansabyene – er våre første innvandrere i moderne tid. Det er nok å hente fram for å skape et helt annet bilde av taterne enn hva som er blitt gjort fram til helt nylig.

Vi ser fram til et fortsatt fruktbart samarbeid med Kommunal- og regionaldepartementet om disse viktige spørsmålene.

Med vennlig hilsen

Erling Pettersen
Direktør Kirkerådet

Stig Unem
Generalsekretær Mellomkirkelig råd

Velferdsprogrammet

-Samfunn, familie, oppvekst

Sist oppdatert 19.01.200

- ▶ Hjem
- ▶ Nyheter
- ▶ Programplan
- ▶ Kontaktpersoner
- ▶ Programstyre
- ▶ Forskningslederne

- ▶ Publikasjoner
- ▶ Dokumenter
- ▶ Prosjekter
- ▶ Mediespeil
- ▶ Kalender
- ▶ Lenker >
- ▶ Søk

Søk i velferds-sidene

Ny stortingsmelding om nasjonale minoriteter

– I over hundre år førte norske myndigheter en politikk som systematisk benektet at romanifolket var en kulturell minoritet. Skal dagens myndigheter individualisere oppgjøret med denne kollektive politikken ved å vise til ordningen med billighetserstatning, spør professor Bjørn Hvinden i en kommentar til St.meld. 15 (2000-2001).

Bjørn Hvinden

Av: **Unn Christensen**

Stortingsmelding 15 **Nasjonale minoriteter i Noreg** er en oppfølging av at Norge i 1999 ratifiserte Europarådets konvensjon om vern av nasjonale minoriteter. Meldingen er den første helhetlige gjennomgangen av prinsippene som skal ligge til grunn for statens politikk overfor jøder, kvener, rom (sigøynere), romanifolket (tater/de reisende) og skogfinner. I meldingen heter det: *«Regjeringa vil gjennom denne meldinga be om orsaking for dei grove overgrepa romanifolket har vore utsett for av eller med aktiv støtte frå legale norske styresmakter.»*

Professor Bjørn Hvinden, som har ledet delprogrammet om romanifolket i regi av Norges forskningsråd, sier i en kommentar at meldingen alt i alt er et interessant og viktig dokument. Den er likevel svak på noen sentrale punkter, særlig om hvordan en skal bøte på skadene av den politikken som ble ført.

Kollektiv undertrykkelse møtt med individuelle tiltak

– Departementet har gjort et stort arbeid med å få fram at blant annet romanifolket har kollektive rettigheter i egenskap av å være en nasjonal minoritet. Dette dreier seg ikke bare om individuelle menneskerettigheter. Stortingsmeldingen slår fast at taterne er en nasjonal minoritet som ble utsatt for en rekke overgrep. For eksempel ble vergerådsloven brukt aktivt for å skille barn fra familien. Gjennom bruk av løsgjengerloven ble en nomadisk livsstil kriminalisert, og mange familier ble tvangsbosatt.

Myndighetene har et tungt moralsk ansvar for å støtte og lette den sosiale og kulturelle gjenreisningsprosessen som er startet opp i romanifolket. Men jeg kan ikke se at meldingen tar konsekvensene av dette ansvaret. Meldingen viser til at den enkelte har adgang til å søke om billighetserstatning. Her ser det ut som regjeringen vil individualisere et nødvendig oppgjør med en politikk som i høyeste grad var kollektivt rettet og som rammet et folk, ikke bare noen enkeltpersoner.

Hvinden mener også at meldingen kunne gått nærmere inn på hva som skjedde med romanifolket: – Da tenker jeg både på hva gruppen har vært utsatt for og hvorfor disse overgrepene kunne skje. Dessuten er framstillingen av de svenske «resande» misvisende. Framstillingen benekter i realiteten av det også i

Konferanser

- Delprogram for evalua velferdslover - invitasjon avslutningskonferanse 2 januar 2001. [Les mer](#)

- Labour Market Chang Unemployment and Citi in Europe: A Euroconfe [Les mer](#)

Aktuelt nå

Integreringsdebatt:

- Kampen om annerledesheten
- Integrering = undertr av annerledeshet?
- God og dårlig integreringsdebatt
- Forskningsens rolle i integrasjonsdebatten?
- Mangfoldige behov k mangfoldig tilbud

Les flere innlegg i integreringsdebatten..

Fra programstyre

Professor Stina Johans oppnevnt som nytt programstyremedlem e Annemette Sørensen. L

Forskningsleder

Aksel Hatland
Bjørn Hvinden
Svenn-Åge Dahl
Hilde Lorentzen
Ingrid Markussen
Elisabeth Backe-Hans
Randi Dyblie Nilsen

Utlysning av midle

- Nordisk program om og vold
- Oppvekstvilkår for kr
- Vold

Dokumenter

- prosjektkatalog.doc
- prosjektkatalog.pdf
- programplan.doc

Aktuell litteratur

Health and well-being for of children in the five Nordic countries in 1984 and 1996.

Den är bra men kan bli ännu bättre.

Sverige finnes en romani-minoritet, ved siden av blant annet rom-folket (sigøynerne).

Behov for andre erstatningsformer

– Det er et klart misforhold mellom departementets beskrivelse av ordningen med billighetserstatning, og de erfaringene søkere fra romanifolket har. Departementet framstiller ordningen som et lavterskeltilbud, med enkle prosedyrer og små dokumentasjonskrav. Gjennom forskningen vår har det kommet fram at mange brukere har opplevd søkeprosessen som tung og nedverdiggende. En må rippe opp i gamle sår. Det er krevende å skaffe den dokumentasjonen som må til for å få slik erstatning. Mange har blitt møtt med varierende grad av hjelpsomhet fra Riksarkivets side når de har henvendt seg for å få tak i dokumentasjon over hva de ble utsatt for som barn og unge.

– På spørsmålet om skadeserstatning og billighetserstatning er det åpnet for at foreldelsesfristen kan fravikes. Den norske kirke er i sin høringsuttalelse opptatt av at tatere som en regel bør få fri rettshjelp fra Fylkesmannen. Er dette nok?

– Jeg ser behov for andre erstatningsformer, f.eks. fondsbaserte ordninger som kunne komme hele befolkningsgrupper til gode, og dessuten hjelpe enkeltpersoner med midler til advokathjelp hvis de har behov for å forfølge saker. En kunne tenke seg at ansvaret for det økonomiske oppgjøret til romanifolket ble tatt ut av Justisdepartementet og lagt til en selvstendig stiftelse der både myndighetene og romanifolket hadde utpekt styremedlemmene.

Museum eller levende kultur?

For å bøte på den uretten romanifolket har vært utsatt for, vil Regjeringen støtte et planlagt senter for dokumentasjon og formidling av kulturen og historien til romanifolket, i tilknytning til Glomdalsmuseet på Elverum. Dette er positivt, men som påpekt av Den norske kirke kan en samlokalisering med et museum skape uheldige assosiasjoner: *«Fortsatt er det mange som tror at romanifolket mer eller mindre er «forsvunnet». Dette inntrykket kan risikere å befestes ytterligere dersom det eneste tiltaket som foreslås blir en styrking av et igangsatt museumsprosjekt.»*

– Sett på bakgrunn av at det norske storsamfunnet over en lang periode har bidratt sterkt til en svekking og undergraving av romanifolkets livsform og kultur, er det litt tafatt primært å gi støtte til et museum, framholder Hvinden. Det kreves mer framtidsrettede tiltak. Det påbegynte arbeidet for å dokumentere, fornye og videreutvikle kulturen som romanifolket selv står for og deltar i, må støttes. I den sammenhengen spiller språket en sentral rolle, og det er vesentlig å få til språkopplæring til tatere som har blitt avskåret fra å lære språket. Dessuten kreves det dokumentasjon av og forskning om språket i bruk. Dette haster! Mange av dem som kan språket best, er i ferd med å dø ut. Det bør også gis mulighet til å lære seg tradisjonelle håndverk, musikk og sang og til å sikre sosiale møteplasser. Det dreier seg ikke bare om å bevare rester eller minner om det som en gang var, men om at de som ønsker å bruke kulturen til å bekrefte sin egen identitet, får mulighet til det, både i dag og årene framover.

Diskriminering eksisterer fortsatt

– Oppfølgingen av meldingen må også gjøre det lettere for dem som ønsker det, å utøve en reisende livsstil, fortsetter Bjørn Hvinden.
– Fortsatt opplever tatere at de blir trakassert eller bortvist fra

En studie av barns helse og velferd i de fem nordiske länderna från 1984 till 1

Innvandrere med funksjonshemmede barn i møte med tjenesteapparatet.

- Status og framtid for aldersforskning
- Sterilisering på medi grunnlag
- Rapportserie fra pros Etablering av den nors barndommen.
- Barnevern i Norge 19 1997
- Funksjonshemming, og samfunn
- «Bruk av tvang mot p utviklingshemma»
- Utenfra, men hjemme innvandrerdømd i storbyen.

Mediespeilet

- Baker for smed?, Da 18.12.00
- Norsk rasehygiene, Dagbladet 08.12.00
- 71.000 barn i kontakt barnevernet, Aftenpos 25.11.00
- Ungdom har liberale holdninger til sex med Aftenposten 24.11.00

campingplasser, noe som understreker den vonde arven. Gamle fordommer lever videre, og prisen for å være romani kan ennå i dag være høy. Meldingen går utenom flere av de vanskelige spørsmålene knyttet til at dette ikke bare handler om fortida. Det som står om arbeidet framover, blir litt begrenset og tafatt i forhold til den dystre historien. Selv om det fortsatt kan være behov for forskning om enkelte temaer, skulle myndighetene ha tilstrekkelig på bordet til å utforme en politikk som gir romanifolket oppreisning og som kan bøte på de skadene som har skjedd. Det er dessuten viktig at Norge engasjerer seg internasjonalt når det skjer å bekjempe overgrep mot rom (sigøynere) og andre nasjonale minoriteter i Sentral- og Øst-Europa, i sammenheng med at myndighetene tar et nasjonalt oppgjør med sin egen fortid.

Les også:

- Bjørn Hvinden: Storsamfunn og minoritet. Sammendrag av resultatene av delprogram om romanifolket (taterne) og det norske samfunnet. Norges forskningsråd 2001.
Word-dokument [storsamfunn.doc](#)
Pdf-dokument [storsamfunn.pdf](#)

- **Stortingsmelding 15 Nasjonale minoriteter i Noreg**

Sist oppdatert 19.01.2001 av webmaster

DEN NORSKE KIRKE
Kirkerådet

KOMMUNAL- OG REGIONALDEPARTEMENTET
POSTBOKS 8112 - DEP
0032 Oslo

KOMMUNALKOMITEEN
STORTINGET
KARL JOHANS GT 22
0159 OSLO

Dato
18.01.01

Vår ref.
01/7-1 HMH

Deres ref.

Deres dato

Kommentar til Storingsmelding 15 (2000-01): Nasjonale minoriteter i Noreg – Om statleg politikk overfor jødar, kvener, rom, romanifolket og skogfinnar

Regjering og Storting vil være kjent med at Den norske kirke de siste tre årene har arbeidet for å komme til rette med og gjøre opp for kirkens diskriminering og overgrep mot taterne i Norge. Gjennom kirkemøtevedtaket i 2000 år har Den norske kirke offentlig erkjent sitt ansvar og bedt taterne om unnskyldning og tilgivelse.

I denne prosessen har Kirkemøtet også klart understreket norske myndigheters ansvar, jf. KM-sak 12/98 vedtak 3): *"Styresmaktene har eit særleg ansvar for å gje dei reisande / taterane oppreisning – som einskildindivid og som folk. Kyrkjemøtet ber om at dette arbeidet blir gjeve prioritet, både av Storting og regjering."*

Vi viser for øvrig til vedlagte brev av 21. september 2000, med innspill til Stortingsmeldingen.

Gjennom en regelmessig dialog med Romanifolkets Landsforening (RFL) – basert i en Samarbeidsavtale fra 4. oktober 1999 – har Den norske kirke ved Kirkerådet og Mellomkirkelig råd hatt anledning til fruktbare meningsutvekslinger med RFL. Dette medfører bl.a. at vi konsulterer RFL før vi sender brev til myndigheter og andre. Den norske kirke har også kontakt med andre representanter for taterne / romanifolket.

Generelt om Stortingsmelding 15 (2000-01)

Det er prisverdig at de ulike områdene av statlig politikk for å ansvarliggjøre og styrke nasjonale minoriteter blir samlet i en Stortingsmelding. Vi ser at de ulike departementenes møter med nasjonale minoriteter er forsøkt tydeliggjort og analysert. Vi savner imidlertid en enda større erkjennelse av at det finnes personer som tilhører nasjonale minoriteter som ikke har noe tillitsforhold til myndighetene. Disse vil derfor ha store problemer med å oppsøke representanter for myndighetene og arbeide i lenge tid overfor offentlige kontorer.

Stortingsmelding 15 (2000-01) har ingen plan for implementering av tiltak, slik f.eks vi fant i Stortingsmelding 21 (1999-2000) om menneskerettigheter. Det er grunn til å understreke at det bør være et mål at de tiltakene som er nevnt bør følges opp snarest, og at Stortingsmeldingen som helhet bør ha en tidsramme på 5 år. Samtidig er det innlysende at det må tenkes langsiktig i forhold til en rekke av de målene som er satt. Den norske kirke er innstilt på å bidra på de områdene hvor vi har særlige forutsetninger.

Ellers er det positivt at Stortingsmeldingen forsøker å holde sammen de ulike tiltakene som har som mål å styrke de nasjonale minoritetene. Dette er avgjørende for å unngå at en gruppe oppleves å få en særbehandling framfor andre. Vi registrere likevel at Stortingsmeldingen tydelig sier at taterne / romanifolket har blitt utsatt for "...grove overgrep gjennom en stor del av 1900-tallet...", og at dette må føre til en særlig oppmerksomhet fra myndighetenes side.

Svakheter i Stortingsmelding 15 (2000-01)

Stortingsmeldingen som legges fram er den første redegjørelsen fra myndighetenes side. Etter vårt syn bærer den preg av å være et kompromissdokument, hvor departementenes ulike interesser er veid mot hverandre.

Samtidig som vi erkjenner at Stortingsmeldingen ikke kan ta for seg alle de historiske forhold som er blitt avdekket av forskerne, mener vi at noen flere vurderinger rundt disse forhold hadde vært på sin plass. Kirkerådet og Mellomkirkelig råd savner i redegjørelsen noe mer om hvordan forfølgelsen artet seg før og nå. Det blir kort nevnt at nasjonalismens blomstringstid i Norge gav enda mindre rom for personer og grupper som ikke tilhørte det nasjonale fellesskap.

Særlig blir gjennomgangen av romanifolkets historie svært tynn når det i kapittel 4.3 hoppes rett fra å nevne de første berøringspunkter de skandinaviske landene hadde med romanifolket til å beskrive Eilert Sundts kartlegging. Vi savner både Christian IVs lov av 1589 som foreskrev henrettelse av lederen for et taterfølge og utvisning av hele følget, noe som ble bekreftet i Christian Vs lov av 1687. Fra Sverige kjenner vi til påbud om at prester verken skulle døpe, konfirmere, vie eller gravlegge tater, og det er grunn til å tro at det samme ble praktisert i Norge. Ved å fokusere på det som har skjedd fra slutten av det 19. århundre og opp til vår tid, får uungåelig virksomheten til Norsk misjon blant hjemløse hovedansvaret for den behandlingen taterne / romanifolket er blitt utsatt for – selv om denne organisasjonen bare nevnes en gang i Stortingsmeldingen.

Kirkerådet og Mellomkirkelig råd savner også en gjennomgang av hvordan Villa Grande som et senter for folkemordstudier kan tjene alle de nasjonale minoritetene.

Til slutt må det bemerkes at omtalen av arbeidet til OSSE ikke blir helt dekkende når dets kontor for "Roma / Sinti" ikke omtales. Dette kontoret er blitt en ressurs som romanifolk i hele Europa kan gjøre nytte av.

Unnskyldningen og kompensasjonen

Kirkerådet og Mellomkirkelig råd vil uttrykke sin tilfredshet med at Regjeringen i Stortingsmeldingen ber om unnskyldning for de overgrepene som har rammet de nasjonale minoritetene. For romanifolket blir dette sagt eksplisitt: *"Regjeringa ber om orsaking for dei grove overgrepa romanifolket har vore utsett for av eller med aktiv støtte frå legale, norske styresmakter"*

Det bør vurderes en markering hvor denne unnskyldningen uttrykkes klart overfor representanter for taterne eller romanifolket.

Det vises til at ordningen med skadeerstatning og billighetserstatning. Det blir redegjort for at de generelle regler om foreldelsesfrister skal kunne fravikes. Dette er positivt. Særlig gjelder dette dersom et inngrep som sterilisering blir kjent for den det har rammet etter at foreldelsesfristen er passert. Videre heter det (6.3.3.) at krav til form og innhold i søknader

om billighetserstatning ikke er store. Denne påstanden kjenner vi imidlertid ikke igjen fra den informasjonen vi får fra RFL. Her blir det snarere hevdet at det stilles urimelig store krav til dokumentasjon for de personene som tar mot til seg og henvender seg til Billighetserstatningsutvalget.

Den norske kirke har i tidligere korrespondanser med statsråder pekt på at det er uheldig at det settes i gang et arbeid som hos den enkelte medfører å rippe opp i gamle sår når det stilles så store krav til dokumentasjon – og at utfallet i mange tilfeller har blitt at disse sårene ikke har fått mulighet til å gro. De rettshjelpordningene som RFL søker å bistå med, kan i noen tilfeller være til hjelp, men ikke alltid. Vi vil også gjenta hva vi har sagt tidligere, at tatere som en regel bør få fri rettshjelp fra Fylkesmannen.

Et senter for dokumentasjon og formidling av historien til romanifolket blir framholdt som det tiltaket som skal sikre kompensasjon for de overgrepene som romanifolket er blitt utsatt for. Kirkerådet og Mellomkirkelig råd ser absolutt behovet for et slikt senter, og støtter ideen. Likevel spør vi oss om samlokaliseringen med et museum kan skape uheldige assosiasjoner. Fortsatt er det mange som tror at romanifolket mer eller mindre er "forsvunnet". Dette inntrykket kan risikere å befestes ytterligere dersom det eneste tiltaket som foreslås blir en styrking av et igangsatt museumsprosjekt.

Kirkerådet og Mellomkirkelig råd ser at det er krevende med et arbeid for omfattende økonomisk kompensasjon for de skadene som den statlige politikken har medført. Likevel vil vi gjenta det som ble sagt i brevet av 21. september 2000 om hva som forsvarer individuell erstatning. I jødebooppgjøret ble den individuelle erstatningen satt til 200.000,-. Selv om romanifolket i mindre grad opplevde at hele formuer ble tatt fra dem, slik jødene opplevde under krigen, bidro de ulike lovene effektivt til å undergrave mulighetene for et utkomme for romanifolket.

Som en konklusjon vil Kirkerådet og Mellomkirkelig råd understreke at vi ikke ser at Stortingsmeldingen har svart fullgodt på de innvendingene som er blitt reist om at dagens former for oppreisning ikke fungerer tilfredsstillende.

Formidling og undervisning

Støre deler av tiltaksdelen i kapittel 6 handler om formidling og undervisning. Kirkerådet og Mellomkirkelig råd kan ikke se at 6.4.4 om innholdet i opplæringen om de nasjonale minoritetene gir de nødvendige føringene som en endring i undervisningen må medføre. Etter å ha redegjort for at det ikke står noe i L97 om nasjonale minoriteter, nevnes at det kan arbeides med nasjonale minoriteter i samband med rasisme og diskriminering. I tiltaksdelen nevnes bare opplæringens holdningsskapende rolle. Dette punktet burde vært styrket, med bl.a. henvisning til det som nå gjøres for å oppsøke skoler fra RFLs side. I tillegg burde det vært en intensjon om at nasjonale minoriteter skal omtales ved de neste revisjoner av læreplanene.

Kirkerådet og Mellomkirkelig råd ser ellers viktigheten av at språkbevissthet blir omtalt slik det blir gjort i meldingen. Særlig bør det arbeides med rekruttering av kvener og arbeid for forståelse av kvensk.

I sammenheng med Stortingsmeldingens redegjørelse for undervisning for å styrke de nasjonale minoritetene, savner vi også en refleksjon rundt den norske enhetsskoletankegangen, som også bygger på en oppfatning om at Norge er bygd på en mer eller mindre homogen kultur. Denne nye forståelsen av at Norge lenge har vært flerkulturelt, burde også medføre en drøfting av hvordan skoleverket skal forholde seg til dette faktum.

Den mer generelle kulturformidlingen er omtalt i kap 6.3.3. Med bakgrunn i egne erfaringer, vil vi særlig framheve dette arbeidet. Vi ber om at søknader fra norske romaniorganisasjoner til ulike kulturarrangementer bør gis særlig prioritet.

Det er også positivt at det åpnes opp for styrkede internasjonale kontakter, med muligheter til å søke støtte til et slikt arbeid.

Avslutning

Kirkerådet og Mellomkirkelig råd ønsker mer enn gjerne å fortsette samtale om det som framkommer i brevet.

Vi vil også samarbeide aktivt med romaniorganisasjoner i Norge og kirker i andre europeiske land om tiltak mot trakassering og diskriminering av romanifolket i Europa. Vi ser at arbeidet utenfor Europa skal ivaretas av Utenriksdepartementet, mens støtte til nordisk arbeid fortsatt skal være Kommunal- og regionaldepartementets ansvar. Vi håper dette medfører at internasjonalt arbeid gjennom dette kan bli lettere.

Med vennlig hilsen

Erling Pettersen
Direktør Kirkerådet

Stig Utnem
Generalsekretær Mellomkirkelig råd

KOPI: Bispedømmekontorene
RFL
Helsingforskomiteen